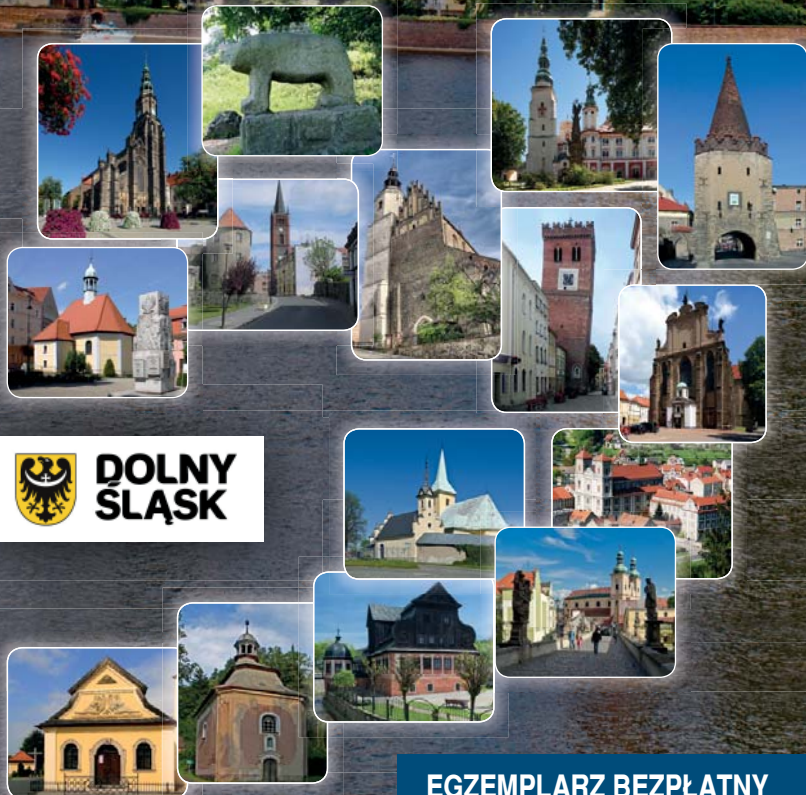

SZLAK ŚWIĘTEGO WOJCIECHA

**DOLNY
ŚLĄSK**

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

WROCLAW

SZLAK ŚWIĘTEGO WOJCIECHA

W roku 985 na Ostrowie Tumskim powstał pierwszy gród wybudowany przez Mieszka I. W tym też okresie miasto wraz z resztą Śląska przeszło we władanie rodu Piastów. W 1000 roku na zjeździe gnieźnieńskim cesarz Otton III i Bolesław Chrobry ustanowili w mieście biskupstwo rzymskokatolickie podporządkowane arcybiskupstwu w Gnieźnie.

W okresie rozbitcia dzielnicowego, Śląsk i jego największy z grodów stał się domeną nowej linii książęcej – Piastów Śląskich. W XIII wieku osady około grodzkie zaczęły się przekształcać stopniowo w jeden organizm miejski. W dru-

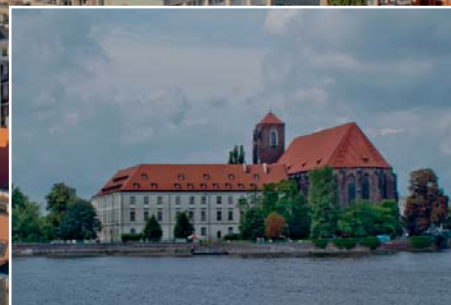
giej połowie XIII wieku miasto posiadało już ceglane mury miejskie i fosę, a zarządzała nim, od 1261 roku, Rada Miejska. W 1335 roku, drogą dziedziczenia, miasto i księstwo przeszły pod panowanie korony czeskiej.

Rok 1416 to data zakończenia budowy gotyckiej katedry. Miasto przeżywa rozkwit handlu. Do roku 1474 Wrocław pozostawał członkiem Hanzy. W 1526 roku, po śmierci króla Czech Ludwika Jagiellończyka Wrocław wraz ze Śląskiem dostaje się pod panowanie Habsburgów. W XV i XVI wieku miasto rozpoczęło budowę nowoczesnych fortyfikacji.

W 1702 roku cesarz Leopold I powołał we Wrocławiu Akademię Jezuicką. Od 1741 roku Wrocław i Śląsk przeszły pod panowanie pruskie, a z miasta uczyniono twierdzę. Nastąpił wzmóżony ucisk fiskalny i likwidacja samorządu miasta. W okresie reformacji katolickimi okazały się pozostać tylko świątynie i klasztory Ostrowa Tumskiego oraz niektóre z pobliskich osad. Dominacja protestantyzmu utrzymała się przez kolejne stulecia i niepod-

ciągająco

ważona została nawet w okresie prób rekatolizacji Śląska przez Habsburgów.

Okupacja francuska przyniosła pokaźną kontrybucję oraz wyburzenie fortyfikacji miejskich co przyczyniło się do zniesienia bariery w rozwoju przestrzennym miasta.

W 1811 roku powołano Uniwersytet Wrocławski, który okres swej największej świetności uzyskał jednak dopiero na przełomie XIX i XX wieku. W 1877 roku uruchomiono linie tramwajów konnych, które od lat 90. wraz z elektryfikacją miasta były zastępowane tramwajami elektrycznymi. Obok Uniwersytetu Wrocławskiego, od 1910 roku pojawiła się Wyższa Szkoła Techniczna, a rok później Akademia Sztuk Pięknych. Życie teatralne i muzyczne oraz sztuki plastyczne czyniły Wrocław jednym z najważniejszych ośrodków kulturalnych. W mieście powstawały nowatorskie realizacje architektoniczne, liczba mieszkańców osiągnęła pół miliona.

W czasie pierwszej wojny światowej Wrocław uniknął zniszczeń. W 1944 roku wobec zbliżania się frontu wschodniego Wrocław został ogłoszony zamkniętą twierdzą. „Festung Breslau” skapitulowała 6 maja 1945 roku. Zginęło lub zostało rannych dziesiątki tysięcy obrońców i mieszkańców cywilnych, a większa część jego substancji budowlanej legła w gruzach.

SOBÓTKA

Po raz pierwszy wzmiankowana była w połowie XII wieku jako osada targowa. W 1194 roku, założono komandorię zakonu rycerskiego joannitów w Tyńcu nad Słężą. W kilka lat później, w 1202 roku, joannici osiadają także w Strzegomiu. Prawa miejskie otrzymała od Henryka Brodatego w 1221 roku. Po spłądowaniu miasta przez husytów w 1428 roku ponowny rozkwit przeżyła dopiero w XVI wieku kiedy przeszła pod panowanie Habsburgów. W 1745 roku znalazła się w granicach Prus, później była własnością klasztorną. Pod koniec II wojny światowej w czasie walk została zniszczona w 50 procentach. Wśród zabytków architektury warto zobaczyć gotycki kościół św. Anny z figurami i słynąca od niepamiętnych czasów figurą św. Anny. Do Sobótki została prawdopodobnie przywieziona w XII wieku z Kijowa przez księżniczkę ruską Marię Włoskonisę, żonę Piotra Włosta. Romański kościół Św. Jakuba Starszego, według tradycji ufundowany przez Piotra Włosta został wybudowany w 1155 roku. Zachowały się fragmenty romańskiego portalu i wmurowany kamienny lew z XII wieku.

zła się w granicach Prus, później była własnością klasztorną. Pod koniec II wojny światowej w czasie walk została zniszczona w 50 procentach. Wśród zabytków architektury warto zobaczyć gotycki kościół św. Anny z figurami i słynąca od niepamiętnych czasów figurą św. Anny. Do Sobótki została prawdopodobnie przywieziona w XII wieku z Kijowa przez księżniczkę ruską Marię Włoskonisę, żonę Piotra Włosta. Romański kościół Św. Jakuba Starszego, według tradycji ufundowany przez Piotra Włosta został wybudowany w 1155 roku. Zachowały się fragmenty romańskiego portalu i wmurowany kamienny lew z XII wieku.

ŚWIDNICA

Okolo roku 990 obszar obecnej Świdnicy został włączony do państwa Polan przez księcia Mieszka I. Świdnica od 1267 roku określana jest jako miasto. Inicjatorem lokacji była księżna Anna żona Henryka Pobożnego albo jej syn Henryk III. Za rządów książąt wrocławskich 1242–1290 Świdnica otrzymała szereg przywilejów przyspieszających rozwój miasta. W latach 1290–1392 Świdnica była stolicą niezależnego księstwa świdnicko-jaworskiego, którym zarządzili książęta piastowscy i które uczynili jednym z najpotężniejszych na Śląsku. W 1392 po śmierci Agnieszki – wdowy po Bolku II – Świdnica przeszła w ręce królów czeskich.

Świdnica z racji swej historii i dynamicznego rozwoju posiada wiele cennych zabytków architektury sakralnej, mieszczańskiej jak i przemysłowej. Druga wojna światowa nie przyniosła zniszczeń. Katedra św. Wacława i Stanisława to stary gotycki kościół, jeden z głównych zabytków Świdnicy. Jest to największy kościół na terenie Dolnego Śląska niezwykle bogato uposażony w dzieła sztuki sakralnej. W Świdnicy znajduje się kościół Pokoju wzniesiony w systemie szachulcowym w 1657 roku wpisany na listę światowego dziedzictwa UNESCO.

WAŁBRZYCH

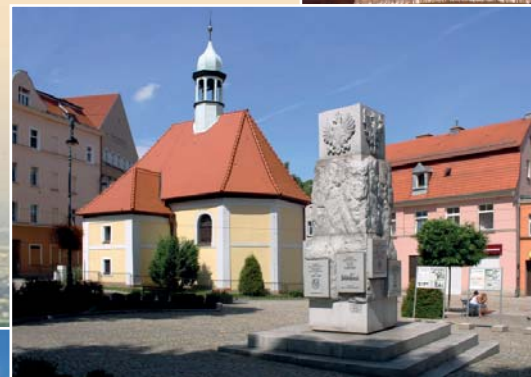
SZLAK ŚWIĘTEGO WOJCIECHA

Pierwsze leśne osady na obszarze dzisiejszego Wałbrzycha, pojawiły się dopiero w czasach wczesnośredniowiecznych. Niemiecka nazwa miasta „Leśny gród”, miała zawdzięczać pielgrzymkom do drewnianego kościółka z leczniczą wodą na pagórku lub staremu grodowi pośród lasu. Najstarszą budowlą sakralną jest niewielki kościółek pod wezwaniem Matki Boskiej Bolesnej, stojący przy placu Kościelnym, wzniesiony właśnie na samym początku XIV wieku, to jest około 1305 roku przebudowano później gruntownie w 1714 roku. We wnętrzu kościoła, za ołtarzem, niewidoczna z przodu, znajduje się, sucha już dzisiaj, studzienka, która ujmowała istniejące źródło. Centralne miejsce ołtarza zajmuje gotycka, polichromowana figurka Matki Boskiej Bolesnej.

Od roku 1278 dzieje Wałbrzycha związane były z losami księstwa świdnickiego. W 1392 roku zmarła księżna Agnieszka, wdowa po

księciu Bolku II i skończył się okres panowania Piastów. Między latami 1402–1426 Wałbrzych (wówczas Waldenburg) otrzymał od Schafgot-schów prawa miejskie. Przełom XV i XVI wieku był dla Wałbrzycha trudnym okresem, z powodu wojen husyckich.

W 1738 roku wieś przeszła w ręce nowych właścicieli, talarów przeszło w ręce nowych właścicieli, którymi stali się Hochbergowie, zamieszkujący wówczas Zamek Książ. Władali oni Wałbrzychem do roku 1808. Zamek był budowany i rozbudowywany począwszy od XIII wieku. Jest połączeniem wielu stylów architektonicznych. W roku 1604 Dipprand Czetyrc wydał „ordunek węglowy”. W roku 1747 czynnych było w Wałbrzychu 7 kopalń węgla. Wraz z rozwojem przemysłu miasto rozrastało się, zabudowując okoliczne tereny i wchłaniając sąsiednie osiedla. Dzisiejszy Wałbrzych to nowoczesne miasto, pełne zieleni posiadające wspaniałe walory turystyczne i rekreacyjne.

DZIERŻONIÓW

Kościół św. Jerzego istniał już w momencie lokacji miasta w XIII wieku. Przypuszcza się, że mógł go wznieść sam książę Bolesław Kędzierzawy. Mury obronne Dzierżonowa zaczęto wznosić na polecenie księcia Bolka I w końcu XIII wieku. Po wielokrotnych pożarach w XV-XVIII wieku ratusz z XIII wieku został rozebrany, ustępując miejsca budowli obecnej. Z dawnego średniowiecznego budynku pozostała czworoboczna wieża z późnogotycką balustradą. W 1338 roku książę świdnicki Bolko II oddał świątynię pod opiekę rycerskiemu zakonowi joannitów. Obecny wygląd ukształtował się

w XVI wieku. Przebogata historia mają również ołtarze boczne. Wysoką wartość artystyczną przedstawia także pieta. Tajemnicza figurka na południowo-zachodnim narożniku wieży przedstawia legendarnego fundatora, księcia Bolesława Kędzierzawego lub żebraka, z którego pieniędzy miałyby zostać wzniesiona wieża. Rynek miejski z ratuszem z XIV wieku był wielokrotnie przebudowywany. Zachowały się duże fragmenty murów obronnych z lupinowymi basztami z XIV wieku. W zachowane fragmenty murów wbudowano renesansowe portale z wyburzonych kamienic. W 1526 roku Królestwo Czeskie, z nim Dzierżonów, przechodzi pod panowanie Habsburgów i w mieście następuje rozwój handlu i rzemiosła oraz produkcja płótna i innych tkanin. Okres ten nazywany nawet niekiedy „złotym wiekiem” miasta. W 1790 roku w Dzierżonowie goszczą dyplomaci Prus, Austrii, Holandii, Anglii i Rzeczypospolitej. W wieku XIX miasto wraz z rejonem staje się centrum śląskiej produkcji włókienniczej.

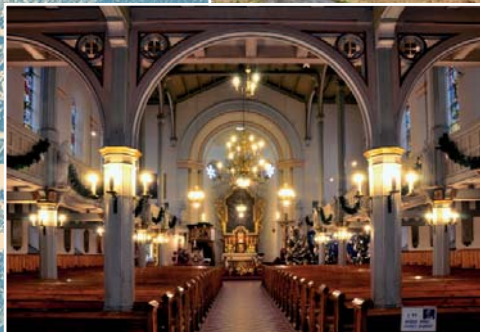
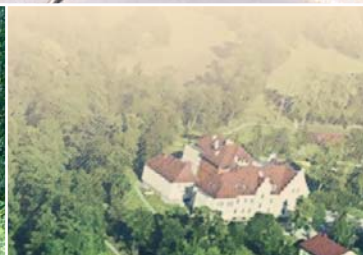

NIEMCZA

Niemcza to jedno z najstarszych miast w Polsce i na Dolnym Śląsku. Już w 990 roku czeski mnich z Sazawy zapisał „Nemciperditaest” – co znaczyło, że wówczas Niemcza leżąca na obszarze znanego plemienia Ślęzan „PagusSilensi” została stracona przez Czechów i przeszła pod władanie państwa polskiego. Historia grodu jednak znana jest w Polsce ze słynnej obrony Niemczy w 1017 roku. W tym właśnie roku za panowania w Polsce Bolesława Chrobrego (992–1025) cesarz niemiecki Henryk II wkroczył na ziemię polskie. Obrona Niemczy stała się w polskiej historii symbolem obrony jej granic. Obrona Niemczy podziwiana była nawet przez wrogów państwa polskiego. To przez Niemczę wiodła droga, którą przewożono ciało i relikwie św. Wojciecha. W tym właśnie grodzie, który obchodzić będzie tysięczną rocznicę zwycięskiej obrony, orszak żałobny miał zatrzymać się na dłużej. Tu odprawiono msze święte i modlono się przy zwłokach świętego. Jeśli wierzyć legendzie, jest to miejsce podwójnie symboliczne. Według podań św. Wojciech jeszcze za życia miał odprawiać msze i nabożeństwa w drodze do Wrocławia i Krakowa, które wówczas podległy były diecezji w Pradze.

Najstarsze zapisy w księgach biskupich i kronikach z wczesnego Średniowiecza dowodzą, że Niemcza jest starsza od Wrocławia, a także, że Niemcza była trzecim, zaraz po Wrocławiu i Głogowie, najstarszym ośrodkiem grodowym posiadającym kościół. Niemcza zachowała po dzień dzisiejszy najstarszą w regionie nazwę. Najstarsza pieczęć Niemczy oraz obecny i ówczesny herb miasta zawierają w swoim wizerunku znak śląskiego piastowskiego orla wspartego na fundamentach księżęcej wieży. Wiadomym jest, że znak orla, symbol śląskiej dynastii rodowej Piastów jest protoplastą polskiego godła państwowego zainicjowanego przez Henryka IV Prawego i ostatecznie wprowadzonym przez Króla Przemysława II. Ten symbol wspólnoty rodowej Piastów Śląskich w swoim herbie Niemcza zachowała do dziś.

HENRYKÓW

Henrykowskie opactwo powstało z inicjatywy kanonika Mikołaja, który był notariuszem księcia Henryka I Brodatego. Z czasem to jednak władca przejął wraz z synem, Henrykiem II Pobożnym, rolę fundatora. O historii i rozwoju fundacji dowiadujemy się z Księgi Henrykowskiej. W tekście tej spiswanej po łacinie kroniki opactwa umieszczone jest zdanie, które uważa się za najstarsze zapisane w języku polskim: *Day, ut ia pobrusa, a ti poziwai*. Obecnie w opactwie znajduje się kopia księgi (jej oryginał przechowywany jest w Archiwum Archidiecezjalnym we Wrocławiu). Opactwo powstało w XIII wieku jako lubiąska filia, a głównym źródłem jego dochodów były dobra ziemskie. Konwent henrykowski posiadał zgodę na prowadzenie karczmy z możliwością warzenia piwa oraz nabył prawa do wydobywania na tych terenach złota, srebra, miedzi, cyny, ołowiu i żelaza. Gdy ogłoszono edykt o sekularyzacji zadłużonych wobec państwa klasztorów śląskich, część przejętego przez państwo majątku henrykowskiego odkupiła królowa holenderska, Fryderyka Luiza Wilhelmina Orańska. Kolejnym ważnym etapem w historii Henrykowa było przejście go przez książąt sa-

sko-weimarskich i przekształcenie klasztoru w rezydencję magnacką. Powstał wówczas włoski ogród pałacowy, a także park krajobrazowy zaprojektowany przez Eduarda Petzolda. W skład zespołu zabudowań wchodzi kościół Wniebowzięcia NMP i św. Jana Chrzciciela pochodzący z XIII wieku. Przeważa w nim barokowy wystrój i wyposażenie wnętrza (można tutaj zobaczyć m.in. obrazy autorstwa Michaela Willmanna i jego uczniów). Na szczególną uwagę zasługują tu gotycki nagrobek Bolka II i jego żony Juty z poł. XIV wieku, oraz znajdujące się w prezbiterium stalle zakonne z XVI-XVII wieku. Kolumna Św. Trójcy, wzniesiona przed kościołem, pochodzi z XVII wieku. Klasztor w opactwie henrykowskim poddano przebudowie w latach 1681-1702, pozostawiając elementy średniowiecznej budowli np. portale. W udostępnianych pomieszczeniach (refektarzu, Sali Purpurowej, Sali Dębowej, Sali Żółtej) można podziwiać dzieła sztuki malarskiej, w tym obrazy pędzla Michaela Willmanna oraz sztukatorską i stiukową dekorację sklepień. W zespole znajduje się figura św. Jana Nepomucena z XVIII wieku. Do klasztoru przylega ogród opacki, w którym znajduje się pawilon letni opatów oraz oranżeria. W Letniej Altanie Opata prowadzona jest kawiarnia, a nieopodal mieści się mały zwierzyniec. Na uwagę zasługują również: Brama Górna z XVIII wieku prowadząca na dziedziniec klasztorny, Brama Dolna z XVII wieku znajdująca się przy drodze na dziedziniec gospodarczy, zamykająca teren parkowy Brama Parkowa z XVIII wieku, a także pozostałości muru obronnego z basztą z XV wieku. Od zachodu opactwo poprzedzone jest ciągiem budynków pomocniczych, oficjalistów i rzemieślników. W przyległym parku krajobrazowym znajduje się mauzoleum książąt sasko-weimarskich.

ZIĘBICE

Ziębice zostały założone przez księcia śląskiego Henryka III. Wg dokumentu z 1268 roku miasto miało być lokowane w miejscu polskiej wsi Sambice, zniszczonej przypuszczalnie podczas najazdu Tatarów w 1241 roku. Najstarszy zapis odnoszący się do Ziębic jako osady z prawami miejskimi, pochodzi z 1253 roku. Ziębice to jakby brama prowadząca na Dolny Śląsk. Regularna, średniowieczna starówka Ziębic, wyznaczona linią murów obronnych, stanowi obszar zabytkowej zabudowy miejskiej z XVII-XIX wieku, ale w jej obrębie znajdują się starsze zabytki architektu-

ry, jak choćby kościół św. Jerzego z XIII-XV wieku czy charakterystyczna Brama Paczkowska z XIV wieku. Zamek i mury obronne miał wznieść Bolko I Świdnicki. W 1301 w dokumentach wymieniany jest już kasztelan ziębicki, co potwierdzałoby istnienie grodu. Pierwsza wzmianka o murach miejskich pochodzi z 1336 roku; przypuszczalnie stał już wtedy w Ziębicach pierwszy murowany kościół parafialny. Dzisiejszą formę kościół zawdzięcza restauracji dokonanej w latach 1898-1900. Na fasadzie zachodniej zachował się ostrołukowy portal, bogato rzeźbiony, stanowiący doskonały przykład rzeźby z przejściowego okresu romańsko-gotyckiego.

SZLAK ŚWIĘTEGO WOJCIECHA

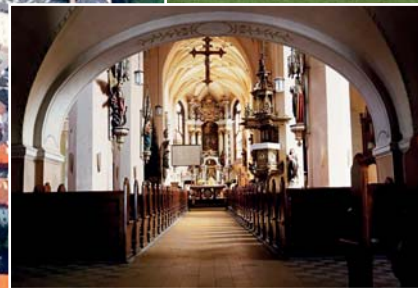
ZĄBKOWICE ŚLĄSKIE

Żabkowice w zastaw, po czym w 1351 roku jego następca Mikołaj ostatecznie sprzedał je czeskiemu królowi Karolowi IV. W latach 1454–1569 Żabkowice były własnością czeskiego rodu Podiebradów. Karol I z Podiebradów, najpotężniejszy wówczas książę Śląska, w 1524 roku wybrał jako stolicę księstwa Żabkowice budując w nich swoją rezydencję. Krzywa Wieża pełniła rolę dzwonnicy, a geneza jej budowy sięga 1290 roku kiedy prawdopodobnie służyła jako baszta w murach miejskich. Ratusz powstał w latach 1862–64. Jednak tradycja miejsca sięga średniowiecza. Ze starego budynku zachowały się jedynie piwnice. Wewnątrz bogaty dziewiętnastowieczny wystrój.

Miasto, oprócz korzystnego usytuowania na przecięciu ważnych szlaków, posiadało równie ważne świetne usytuowanie obronne. Pierwsze obwarowania, jakie otrzymało miasto, były typu drewniano-ziemnego i najprawdopodobniej istniały aż do lat 30. XIV wieku, kiedy to zastąpiono je murem kamiennym. W XIV wieku, z powodu tarapatów finansowych, Bolko II książę ziębicki oddał miasto

SZLAK ŚWIĘTEGO WOJCIECHA

KAMIENIEC ZĄBKOWICKI

Opactwo cystersów w Kamieńcu powstało jako filia klasztoru w Lubiążu. Zanim zasiedlili je cystersi, było ono siedzibą kanoników regularnych z wrocławskiego opactwa na Piasku. Po kilkuletnim sporze pomiędzy kanonikami a cystersami, w XIII wieku klasztor wraz z dobrami został oddany cystersom. W skład kamienieckiego zespołu pocysterskiego wchodzi monumentalny kościół klasztorny, Wniebowzięcia NMP i św. Jakuba Starszego. Wybudowano go z kamienia łamanego, w stylu gotyckim. Jest kościołem halowym, trójnawowym z transeptem. W XVIII wieku jego wnętrze zmieniło wystrój na barokowy za sprawą Michaela Willmanna. Wtedy również powstał ołtarz główny wykonany w drewnie lipowym oraz polichromowana ambona autorstwa Christopa Königera. W bogatym wnętrzu kościoła znajdują się liczne ołtarze, kaplice oraz stacje Drogi Krzyżowej. W majątkach opactwa funkcjonowały m.in.

młyny – cystersi zaczęli je budować jako jedni z pierwszych na Śląsku. Zakonnicy rozwinęli także rzemiosło – powstały warsztaty tkackie, garbarskie, szewskie oraz kuźnie. Po sekularyzacji kamieniecki majątek poklasztorny i dobra ziemskie w większości kupiła Fryderyka Luiza Wilhelmina Orańska, która w 1838 roku zleciła wykonanie projektu przyszłej rezydencji Karłowi Friedrichowi Schinklowi. W zespole pocysterskim mieści się też pałac opacki oraz częściowo zachowane budynki gospodarcze z bramą klasztorną.

BARDO

Bardo to znaczący ośrodek turystyczny i pielgrzymkowy znajdujący się przy drodze wiodącej z Czech na Śląsk. Najcenniejszym zabytkiem miasta jest potężny, barokowy kościół Nawiedzenia NMP, w obecnej formie wzniesiony na przełomie XVII/XVIII wieku. Inicjatorem jego budowy był ówczesny opat kamieniecki, Augustyn Neudeck. Jest to bardzo popularny kościół pielgrzymkowy, z najcenniejszym zabytkiem – figurą MB Bardzkiej, która uznawana jest za najstarszą rzeźbę romańską na Śląsku, datowana na 2. połowę XIII wieku. Wewnątrz kościoła podziwiać można bogaty wystrój rzeźbiarski i snycerski ołtarza głównego, autorstwa Nikolausa Richtera. Do najcenniejszych dzieł zalicza się obrazy datowane na początek XVIII wieku, które pochodzą z pracowni Michaela Willmanna i Jana Krištofa Liški, klasycystyczną,

marmurową chrzcielnicę, kute kraty barokowe z XVIII wieku oraz rokokowy prospekt organowy.

Przy bazylice znajduje się prepozytura, wzniesiona przez cystersów na początku XVIII wieku jako filia zgromadzenia w Kamińcu. Klasztor przeszedł przebudowę po masowej likwidacji opactw w 1810 roku, użytkowany był jako szpital i szkoła. Od początku XX wieku wraz z kościołem stanowi siedzibę redemptorystów. Obecnie mieści się tu Muzeum Sztuki Sakralnej, które utworzono w 1967 roku. Posiada ono cenne eksponaty, jak barokowe portrety opatów kamienieckich, obrazy wotywnie z XVI–XIX wieku oraz późnogotyckie, polichromowane figury świętych z XV i XVI wieku, czy krucyfiks z początku XVI wieku. Na terenie Barda na uwagę zasługują ponadto licznie zachowane kaplice, kapliczki, figury przydrożne, czy barokowa kamienna figura NMP Niepokalanego Poczęcia z początku XVIII wieku. Figurka Bardzka była koronowana 3 lipca 1966 roku.

KŁODZKO

Pod koniec X wieku gród należał do suwerennego państwa libickiego, którego władcą był Sławnik, ojciec św. Wojciecha. Data śmierci Sławnika – rok 981 – zanotowana przez czeskiego kronikarza Kosmasa jest pierwszą wzmianką historyczną o Kłodzku. W XI wieku Ziemia Kłodzka była przedmiotem rywalizacji czeskich Przemysłidów z polskimi Piastami: Bolesławem Chrobrym, Kazimierzem Odnowicielem, Władysławem Hermanem i Bolesławem Krzywoustym. Kres tej rywalizacji położył trwały pokój podpisany podczas Zielonych Świątek w Kłodzku przez Sobiesława i Bolesława Krzywoustego w 1137 roku, który utrwalił granicę między Ziemią Kłodzką a Śląskiem. Podgrodzie zaczęło przekształcać się w osadę o charakterze rzemieślniczo-targowym, zamieszkiwaną przez ludność słowiańską. Rejon na północ od rynku kolonizowany był przez Niemców. Kolonizacja niemiecka wzmożła się po przybyciu w 1169 roku do Kłodzka joannitów. Od 1310 roku joannici prowadzili w mieście szkołę parafialną, której najwybitniejszym uczniem

był późniejszy arcybiskup praski Arnoszt z Pardubic. W 1349 roku do Kłodzka za sprawą Arnoszta przybyli kanonicy, którym arcybiskup ufundował klasztor i kolegiatę na Górze Zamkowej. Król Jerzy z Podiebradów ustanowił miasto w 1458 roku siedzibą hrabstwa. W 1526 roku Kłodzko wraz ze Śląskiem i Czechami przeszło pod panowanie Habsburgów. Modernizację kościoła joannitów stylu barokowym prowadzili jezuita, którzy przejęli kościół w 1624 roku. W 1773 roku skasowano zakon jezuitów, a kościół zaczął częściowo podupadać. W 1814 roku wrócili jezuita, którzy pozostają tu do dziś. Kłodzko zachowało doskonale ukształtowany, kompletny i oryginalny układ urbanistyczny miasta średniowiecznego

STARY WIELISŁAW

SZLAK ŚWIĘTEGO WOJCIECHA

Kościół w Starym Wielisławiu istniał już w XI wieku a nawet i może wcześniej. Zgodnie z czeskimi źródłami przebywał tu św. Wojciech, idąc z wyprawą misyjną na Prusy. Miał się tu zatrzymać u swego wuja, proboszcza. Szczególnie pamiętny okazał się rok 1300, gdy papież Bonifacy VIII wydał bullę, w której nazwał Wielisławską świątynię Przybytkiem Niebieskim i ustanowił ją kościołem pielgrzymkowym. Kościół w Starym Wielisławiu pozostał katolicki nawet w latach 1618–1622, gdy hrabstwo kłodzkie podczas wojny trzydziestoletniej ogarnęła fala protestantyzmu.

Obecny wzniesiono w XV wieku i rozbudowano w wiekach XVI i XVIII. Wystrój wnętrza jest głównie barokowy i rokokowy. Stojąca w ołtarzu głównym kościoła słynąca cudami figurka Matki Boskiej pochodzi najprawdopodobniej z wieku XIII. Otoczono go wysokim murem obronnym z otworami strzelniczymi. Od wewnątrz znajdowała się drewniana galeria dla obrońców, nakryta dachem. Z wieżą bramną sąsiaduje budynek spichlerza, w którym przechowywano zapasy na wypadek oblężenia. Mur obronny wzmocniają niewiel-

kie baszty a wokół znajdują się krużganki. Owe krużganki zwane też sobotami chroniły kiedyś pielgrzymów przed deszczem czy upalnym skwarem. Cały obiekt stanowi unikalny kościelny zespół warowny. W domniemanym miejscu śmierci księcia Jana ziębickiego wzniesiono mauzoleum w formie kaplicy według projektu Ludwiga Schneidera z 1904 roku.

DUSZNIKI ZDRÓJ

Na przełomie X i XI wieku wzniesiono na wzgórzu Gomola drewnianą warownię strzegącą strategicznej przełęczy Polskie Wrota. W wiekach późniejszych zbudowano w miejscu dawnej budowli zamek murowany złożony z zabudowań mieszkalnych i gospodarczych oraz wysokiej 30-metrowej wieży. Pierwsze wzmianki pisane o osadzie nad Bystrzycą Dusznicką pochodzą z 1324 roku. Rozwój miasta zawdzięczało m.in. położeniu na szlaku handlowym łączącym Śląsk z Czechami. W okresie wojen religijnych zamek opanowali husyci i osadzili w nim swoją załogę. Opuszczony w 1560 roku zaczął popadać w ruinę. Z dawnej warowni do dnia dzisiejszego pozostał fragment muru obwodowego oraz część wieży. Duszniki pozostały własnością prywatną aż do likwidacji dominium homolskiego w 1595 roku.

Prostokątny, mocno pochyły rynek na którym atrakcją jest ratusz z płaskorzeźbą patrona miasta św. Piotra, najstarsza figura wotywna, peregierz. Kościół św. Piotra i Pawła wzniesiony w latach 1708–1730. Znajduje się w nim oryginalna ambona w postaci wieloryba z rozwartą paszczą. Po 1945 roku Duszniki stały się jednym z najpopularniejszych uzdrowisk w Polsce. Już w 1946 roku zorganizowano tutaj Międzynarodowy Festiwal Chopinowski.

Zabytkowy młyn papierniczy, jedyny zachowany do dnia dzisiejszego w Polsce. We wnętrzu można obejrzeć m.in. pokazy czerpania papieru. Najstarsza wzmianka o dusznickim piernictwie pochodzi z 1562 roku. Pierwsza papiernia została zniszczona w 1601 roku przez powódź, jednakże młyn odbudowano i już w 1605 roku wznowiono czerpanie papieru. Arkusze z Dusznik zyskały sławę na całym Śląsku – wykorzystywano je w urzędach, kancelariach i drukarniach Wrocławia oraz innych miast i miasteczek w całym regionie. W XVIII wieku, po przejściu Śląska przez Prusy, dusznicki papier zagościł w kancelarii królewskiej w Berlinie. Dochody ze sprzedaży papieru przez wieki inwestowano w papiernię, która stała się jednym z najpiękniejszych obiektów przemysłowych w Europie. Dziś odrestaurowany dusznicki młyn papierniczy jest jedną z najcenniejszych pereł architektury w Polsce. Działające w jego wnętrzach od 1968 roku muzeum prezentuje zabytkowe urządzenia papiernicze, kolekcje arkuszy ze znakami wodnymi, przykłady dokumentów i banknotów z różnych epok. Zwiedzający mogą wykonać własny arkusz papieru – doskonałą pamiątkę z pobytu w Dusznikach-Zdroju.

LEWIN KŁODZKI

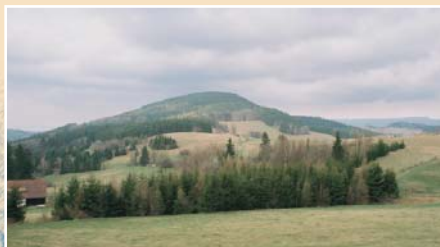

Pierwsza dobrze udokumentowana wzmianka o Lewinie pochodzi z 1213, jednakże według Josepha Köglera to wzmianka o wsi Levini-
ce z 1197 roku dotyczy Lewina Kłodzkiego. Według tegoż historyka, miejscowość posiadała prawa miejskie w 1345 roku, gdy czeski kroni-
karz Hájek opisał historię czarownicy Bródki, której akcja dzieje się „w mieście Lewinice”. Bezsporne jest, że Lewin Kłodzki prawa miej-
skie uzyskał przed 1401 rokiem. W XVIII wieku Lewin był znany,

podobnie jak cały re-
gion ziemi kłodzkiej,
z taktwa Inianego,

i targów płócienniczych na rynku. W 2. połowy XIX wieku nastąpiło oży-
wienie gospodarcze. W Lewinie Kłodzkim produkowano wtedy czekoladę,
pończochy i szlifowano kryształy.

Nad miasteczkiem góruje okazały kościół św. Michała Archaniola. Obecny
został wzniesiony w 1576 roku jako renesansowy na miejscu wcześniejszego
i przebudowany na barokowy w 1697 roku. Jednonawowy, z wielobocznie za-
kończonym prezbiterium. Posiada wieżę zwieńczoną cebulastym hełmem.
Wewnątrz zachowało się cenne wyposażenie m.in. renesansowa ambona
z około 1620 roku, barokowe ołtarze i rzeźby z XVIII wieku, klasycystycz-
na chrzcielnica z początku XIX wieku i organy z XIX wieku. W rynku na
bogato zdobionym postumencie stoi figura Św. Jana Nepomucena z roku
1717. Figurę wykonał Johan Gorge Siegel. Jest tu jeden z największych i najładniej
wkomponowanych w oto-
czenie wiaduktów Dolnego
Śląska.

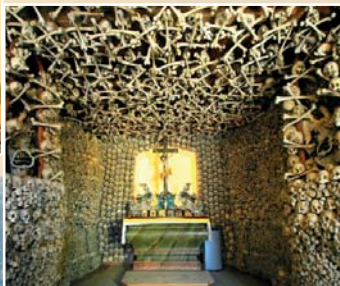
KUDOWA-ZDRÓJ

Na obrzeżach Czermej zaczęła wyrastać miejscowość Kudowa, która z czasem wchłonęła Czermną. Pierwsze wzmianki o miejscowości pochodzą z 1354 roku. Wieś nazywała się Lipolitov, a następnie Chudoba. W XVII wieku odkryto źródła leczniczych wód. W 1636 roku powstały pierwsze urządzenia kąpielowe. Kudowa-Zdrój to piękna uzdrowiskowa miejscowość w Kotlinie Kłodzkiej. Poza pięknym Parkiem Zdrojowym można tu zobaczyć Muzeum Zabawek, Skansen czy Szlak Ginących Zawodów. Kudowa to także punkt wypadowy do Błędnym Skal oraz Szczelińca Wielkiego w Górach Stołowych.

Czermną przez długi czas podlegała Nachodowi. W 1477 roku książę ziębski Henryk Starszy, syn czeskiego króla Jerzego z Podiebradów przyłączył ją do Ziemi Kłodzkiej. Kościół św. Bartłomieja mający swe początki w XIV wieku, zniszczony podczas wojen husyckich, odbudowany w XVI wieku. Obecny wystrój barokowy otrzymał w 2 połowie XVIII wieku. Pomiędzy kościołem a dzwonicą znajduje się Kaplica Czaszek. Jedyne w Polsce ossuarium zbudowane zostało w latach 1776–1804 przez miejscowego proboszcza Wacława Tomaszka. Ściany i sufit kaplicy pokrywa ok. 3 tys. czaszek i kości ludzkich. Dalsze 20–30 tys. szczątków leży w krypcie pod kaplicą. Są to pozostałości ofiar wojen śląskich oraz chorób zakaźnych.

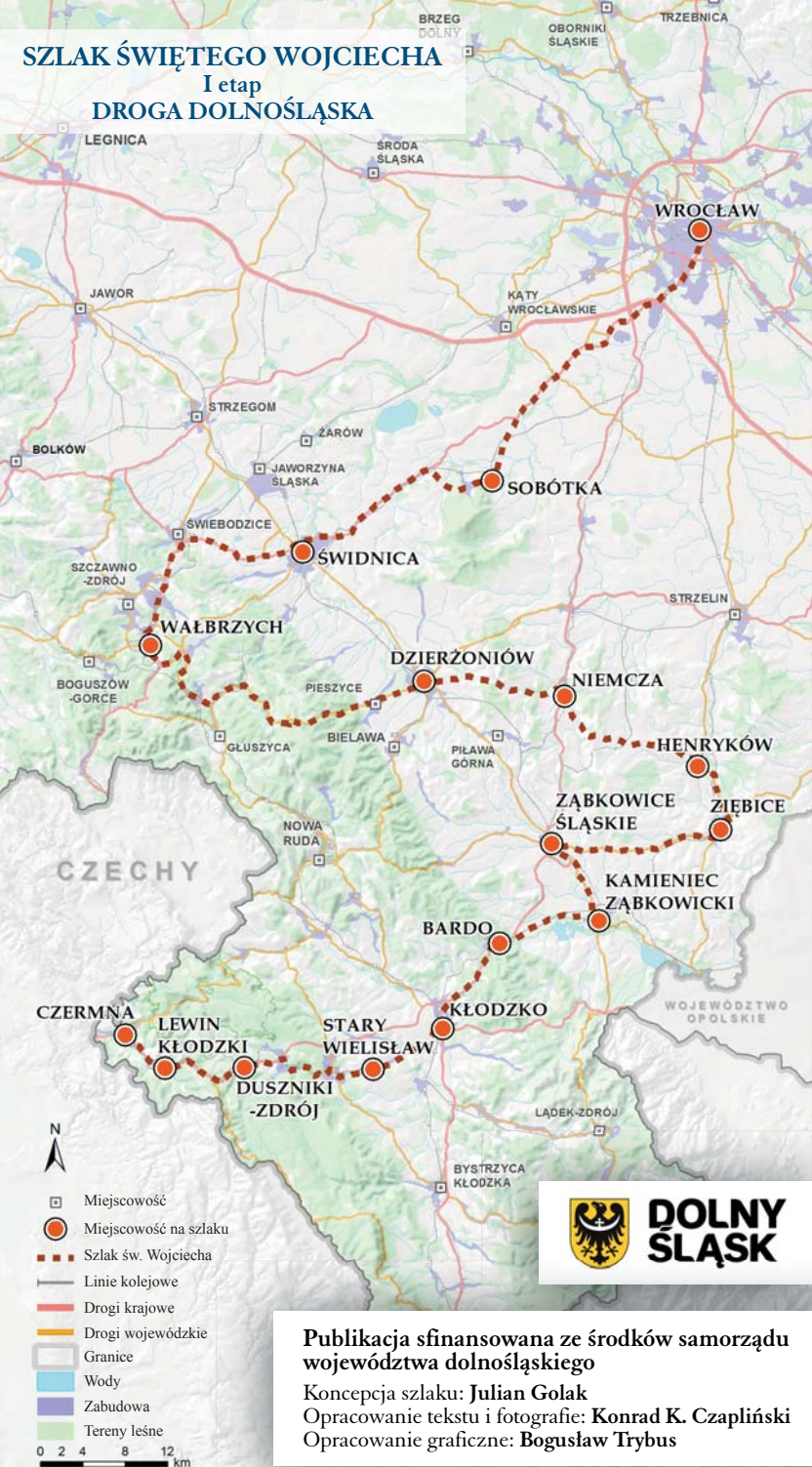
Udostępniona jest tu do zwiedzania szopka zbudowana w latach 1904–1924 składająca się z około 250 ruchomych figurek lipowych.

SZLAK ŚWIĘTEGO WOJCIECHA

I etap

DROGA DOLNOŚLĄSKA

Publikacja sfinansowana ze środków samorządu województwa dolnośląskiego

Koncepcja szlaku: Julian Golak

Opracowanie tekstu i fotografie: Konrad K. Czapliński

Opracowanie graficzne: Bogusław Trybus